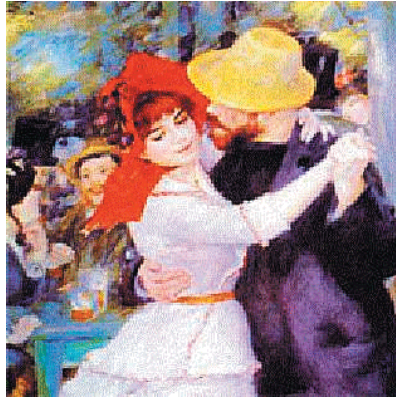

Suguhaigused

Tähtsaimad faktid suguhaiguste kohta

Üldiselt

Seksuaalsel teel edasikanduvad haigused ehk suguhaigused (STD - sexually transmitted diseases) kuuluvad gruppi „nakkushaigused“. See hõlmab rohkem kui 20 haigust, mida põhjustavad bakterid, viirused, seened või parasiidid. Üldteada on fakt, et kõik STD-d levivad peamiselt läbi seksuaalsete kontaktide. Siiski on nende haiguste vahel erinevused, seda nii viirust põhjustavate toimeainete hulgas, haiguse käigus, võimalikes teraapiilistes või ennetavates vahendites.

Klassikalised suguhaigused (süüfilis, gonorröa jne) on kaotanud oma õuduse alates ajast, mil nad said ravitavaks antibiootikumidega. Hepatiit B (haigus, mis arenedes osutub väga tõsiseks) vastu on juba kaua aega olemas ka kaitsev vaktsiin. Tänapäeval on kardetavaim STD AIDS, kuna selle vastu pole suudetud luua ei ravimit ega ennetavat vaktsiini.

Erinevate hinnangute kohaselt nakatub maailmas suguhaigustesse igal aastal 330 miljonit inimest. Levinuimad on trihhomonoos (120 miljonit nakatunut), järgneb klamüüdia (50 miljonit) ja gonorröa (25 miljonit). Praegusel hetkel HIV-i nakatunud inimeste arvu hinnatakse 42 miljonile.

Nakatumine STD-sse toimub peamiselt seksuaalse vahekorra ajal, mil terve limaskest satub otsesesse kontakti haigust kandvate kehavedelikega (nagu seemne-

ja tupevedelik). Enamus suguhaigused, eriti herpesviirused, levivad ka oraalseksi, suudlemise või intiimse puudutamise läbi (jällegi läbi nakkust kandvate kehavedelike). Ka ema võib oma sündimata või vastsündinud last nakatada. Osad suguhaigused (hepatiit B, AIDS ja süüfilis) kanduvad edasi läbi vere - vereülekandel ja verepreparaatidega või süstalde korduvkasutamisel narkomaanide hulgas. Mõnede patogeenide puhul on võimalik kaudne nakatumine läbi käterätikute, tualettruumi esemete jne. Siiski peab nentima, et sellised juhtumid on haruldased. Ülekandumine kas kõha- või nohutilkade kaudu pole võimalik. Argipäeva tavaliste tegevustega (majapidamistööd, viibides tööl, reisides jne) võib STD nakatumise välistada, eeldades, et on täidetud kõik asjakohased hügieeninõuded.

Enamus STD (suurimateks eranditeks on vaid hepatiit B ja AIDS) ilmnevad tavaliselt kohas, kus nakatumine alguse sai. Näiteks peenisel, vagiinal, häbememokal (häbeme serv). Nakkus võib edasi kanduda ka suu ja päraku naha kaudu. Mõned STD-d on lihtsalt ebameeldivad, samas on neid, mis on ohtlikud - jäädes väljaravimata, suudavad nad levida üle kogu organismi ning mõnedel juhtudel põhjustada parandamatut kahju, näiteks viljatust, ajukahjustusi või pimedaks jäämist. Nii palju kui teatakse praegu kõige ohtlikumast STD-st, HIV-ist, viib see keskmiselt pärast 12. aastat lõplikku faasi AIDS, mis lõpeb surmaga.

Enam levinud suguhaigused

Süüfilis

Süüfilise põhjustab spiraalikujuuline bakter (Treponema pallidum). Haiguse kulgu võib jagada nelja faasi: esimeses faasis, umbes kolm nädalat pärast nakatumist, ilmub nakkuse asukohta kõva, valutü kühmuke (tavaliselt peenisele või vagiinale). Kõige lähemal asetsevad lümfisõlmede paistetavad üles. Enamasti paraneb haavand isegi ravita, kuid sellisel juhul ilmneb umbes kuue nädala pärast haiguse teine faas. Bakter levib kogu kehal, põhjustades nahalöövet, palavikku ja lümfisõlmede paistetust. Need ilmingud kaovad aja jooksul, kuid ilmuvad korduvalt uuesti. Kui ka seda faasi ei ravita, nakatuvad aastate pärast sisemised organid, eriti närvisüsteem. Kolmandas faasis näiteks seljaaju (kõnnaku häiritus) ning neljandas aju (dementsus).

Viirus tehakse kindlaks mikroskoopilise uuringuga või süüfilise-testiga, kus kontrollitakse verd. Viimane annab usaldusväärse vastuse umbes kolm nädalat pärast nakatumist. Ravi antibiootikumidega (näiteks pentsiliiniga) varajaseimas faasis viib täieliku paranemiseni. Kahjustusi hilisemates faasides (III ja IV) ei saa aga peatada ka juhul, kui bakter on antibiootikumide abiga hävitatud. Raseduse ajal põetav süüfilis võib sündimata lapsele põhjustada tõsiseid kahjustusi.

Gonorröa

Ka selle haiguse põhjustajaks on bakter (Neisseria gonorrhoea). Kaks kuni seitse päeva pärast nakatumist hakkab peenisest või vagiinast erituma kollakasrohelist mäda, kaasneb valu urineerides. Esineb juhtumeid, kus naisel loetletud sümptomid puuduvad. Kui haigust ei ravita, viib see meestel eesnäärme või munandimanuste põletikuni. Naistel võivad haigestuda emakas, munajuhad ja munasarjad sellisel määral, et tulemuseks on viljatus. Gonorröa hilisemates faasides levib bakter kogu organismi, eriti liigestesse ning maksa piirkonda (perihapatitis acuta). Gonorröa kindlaks tegemine toimub mädaeritise mikroskoopiliste uuringutega.

Haigust on võimalik ravida antibiootikumidega. Viimasega kaasneb aga probleem, mis saab alguse seksturismist, eriti just Kaug-Idas. Sealsed prostituudid kasutavad tihti antibiootikume, et end suguhaiguste eest kaitsta. Sellisel juhul areneb tarvitajal bakter, mis on antibiootikumidele vastupidav ning

seksturistid toovad haiguse ikkagi "koju".

Ulcus Molle

Sellegi haiguse põhjustab bakter (Haemophilus ducreyi). Kesk-Euroopas leidub nakkust vähe, kuid arengumaades esineb seda sageli. Kaks kuni kuus päeva pärast nakatumist tekib õrn valu ning teataval määral leviv haavand viiruse asupaiga juures. Kubeme piirkonna lümfisõlmed võivad tugevalt üles paistetada. Diagnoos antakse haavandite mikroskoobilisel uuringul. Ravida on võimalik antibiootikumidega.

Suguelundite lümfisõlmede viirus (Lymphogranuloma inguinale)

Haiguse põhjustab Klamüüdia trachomatise iseäralik tüvi ning Kesk-Euroopas esineb seda väga harva. Vähemalt neliteist päeva pärast nakatumist tekib genitaalide piirkonda väike varjatud sõlmeke, mis võib edasi areneda haavandite tekkimiseni. Need vaeu valutegevad sõlmekesed paranevad iseeneslikult 10–14 päeva jooksul ning tihti neid ei märgatagi. Alles siis kui lümfisõlmed kubeme piirkonnas paistetavad kuni rusika suuruseks, on patisent sunnitud viivitamatult arstiga ühendust võtma. Kõige suuremad probleemid tekivad lümfisõlmede rebenedes välispisidest või kui sisemised lümfisõlmed nakatuvad. Diagnoos antakse läbi haigust kandvate osade otsese vaatluse või vereanalüüsiga. Haigus on ravitav esialgses faasis, kasutades antibiootikume.

Klamüüdia

Nakatumine klamüüdiasse on Euroopas väga levinud. Põhjustajaks on kindel bakter (Chlamydia trachomatis). See viib ebameeldiva kuseteede põletikuni, millega kaasneb rohke sügelus ning põletav tunne urineerides. Meestel võib kannatada saada eesnäärme ja munandimanused. Naistel aga vagiina, emakas, munajuhad ja munasarjad, mis võib viia viljatuseni ning emakavälise raseduseni. Haiguse kulgu on enamasti probleemitu. Ravida on võimalik antibiootikumidega. Edasikandumine vastsündinule on harva esinev juhus, kuid kui see juhtub, on tulemuseks silma sidekestaning kopsupõletik.

AIDS

AIDS (Omandatud Immunpuudulikuse Sündroom) on HIV-i (Inimese Immunpuudulikkuse Viirus) viimane faas. Senini on avastatud kahte tüüpi viirust (HIV 1+2), mõlemal on arvatult alagruppe. Periood, mis jääb nakatumise ja ohtliku haiguse puhkemise vahele, on keskmiselt kaksteist

aastat. Selle aja jooksul võivad haigestunud inimesed enese teadmata haigust edasi anda. Samaaegselt eksisteerivad klassikalised suguhaigused (eriti süüfilis ja ulcus molle) nõrgendavad organismi, suurendades vastuvõtlikkust AIDS-le. HI-viirus tehakse kindlaks vere kontrolliga (HIV-test). Haigus on praeguseni veel ravimatu ning lõpeb alati surmaga. Kui viirus avastatakse varajaseimas faasis ning haige saab õiget ravi, on võimalik edasi lükata AIDS-i tekkimist. Samuti on võimalik nakatunud inimese elukvaliteeti märkimisväärselt parandada. Praegusel hetkel pole leiutatud ka ühtegi haiguse eest kaitsvat vaktsiini.

Hepatiit (kollatõbi)

Hepatiit viiruseid on erinevaid. Nende hulgast hepatiit B (HBV) ning vähemal määral ka hepatiit C (HCV) on seksuaalsel teel edasikanduvad viirused. Haiguse kulgu on igal juhtumil väga erinev. Viirus võib kulgeda komplikatsioonideta, samas võib endaga kaasa tuua ägeda maksapõletiku (hepatiit), mis mõnedel juhtudel on isegi surmav. Enamikul inimestel areneb viirus krooniliseks maksapõletikuks, mis võib omakorda viia tsirroosini või maksavähini. Hepatiidiga seondub ka järgnev probleem - paljud inimesed kannavad nakkust endaga elu lõpuni, ilma, et ise haigestuksid, kuid nakatavad samas teisi.

Lisaks seksile, levib hepatiit B/C ka läbi vereülekannete, süstalde korduvkasutamisel narkomaanide hulgas ning vahel isegi läbi otsese kontakti kehavedelikega. Viimast juhul, kui hädavajalikest hügieeniinõuetest on loobutud.

Nii-nimetatud kolmanda-maailma maades on hepatiit B laialt levinud just tavainimeste hulgas. Euroopas on enamus nakatunud kas narkomaanid või meditsiinitöötajad. Praegusel hetkel on hepatiit B ainus STD, mille vastu on suudetud luua vaktsiin.

Genitaalherpes

See herpes vorm on väga laialt levinud ning on sarnane herpes labialisega (palavikuline vesivill huultel). Kolm kuni seitse päeva pärast nakatumist, ilmuvad genitaalide piirkonda väikesed, tugevalt sügelevad või valulised vesivillid, mis sisaldavad nakkuslikku viirust. Lisaks võib tekkida lümfisõlmede paistetused ning palavik. Viirust on võimalik tuvastada otse villist eralduva vedeliku kaudu või kaudselt, vereprooviga. Hoolimata ravimist, mis viirust tapab (Aciclovir), on haigus suuteline närvirakkudes ellu jääma ning võib

aastaid hiljem uuesti tekkida. Viimasel juhul on haiguse kulgu enamasti leebem. Nakatunud rase naine võib sünnituse ajal nakatada enda vastsündinud last, mis toob kaasa tõsiseid haigusi (näiteks entsafaliidi).

Suguelundite näsad (Condylomata acuminata)

Umbes neli nädalat pärast nakatumist tekitavad suguelundite juurde näsad, mis sageli on lillkapsa sarnase kujuga. Põhjustajateks on viirused (inimese papilloomiviirusnakkus = HPV) ning tekkinud näsapid on võimalik kirurgiliselt eemaldada (laseriga, külmutades, kõrvetades või skalpelliga). Papilloomiviirusnakkus võib sünnitisel edasi kanduda vastsündinule. Mõnda selle viiruse vormi arvatakse põhjustavat emakakaela vähki.

Trihhomonoos

Trihhomonoos on laialt levinud üherakuline parasiit, mis nakatab kusitiit ning vagiinat. Viiruse ilminguteks on vesine mädaeritus ja sügelus. Diagnoos antakse haigust põhjustavate parasiitide kindlaks määramisel mikroskoobiga. Seda maailmas kõige sagedasemalt esinevat suhteliselt kahjutut suguhaigust ravitakse kindlate ravimitega (näiteks metronidazolega).

Seennakkused

Pärmseen (*Candida albicans*) on laialt levinud ning kõige sagedasem seennakkuste kandja. See iseenesest kahjutu nakkus (vagiina või sugutüpea põletik) osutub aga üsna ebameeldivaks, sest kaasneb rohke sügelus ning põletav tunne. Naistel eritub lisaks veel mäda. Seenhaigused on ravimitega täiesti ravitavad, kaasata tuleb ka vajalikud hügieeninõuded.

Kubemetäid

Täid on väikesed putukad, kes ründavad kubemearvu. Täid ja nende munad (ehk tingud) on palja silmaga nähtavad ning nad kinnituvad karvade külge. Intensiivne sügelus on kõige tähelepanev sümptom. See kahjutu haigus on ravitav spetsiaalse emulsiooniga.

Kuidas käituda, kui teil on suguhaigus?

Kui arvate, et olete nakatunud mõnda suguhaigusesse, peaksite koheselt ühendust võtma arstiga, keda usaldate. Lisaks oma perearstile, võib selleks olla ka nahaarst, günekoloog, uroloog või sisehaiguste arst.

Iseisev suguhaiguste ravi on problemaatiline ning võib osutada isegi ohtlikuks. Viimane raskendab hilisemat arsti diagnoosi ning infektsioon võib jääda avastamata.

Enamik suguhaigused on õige ravi korral mööduvad. Eranditeks on viiruslikud STD-d, nagu näiteks herpes, hepatiit B/C ja AIDS. Isegi HIV-i puhul on praegu saadaval olevate preparaatidega võimalik pikendada patsiendi eluiga ning, mis kõige tähtsam, parandada elukvaliteeti. Ravist õnnestub maksimaalselt kasu saada aga ainult neil haigetel, kes avastavad oma olukorra juba varajaseimas faasis. Seepärast on alati mõttekas teha HIV-test, ka juhul, kui olete mõne muu suguhaiguse kandja. Arutage seda oma arstiga.

Kui olete nakatunud mõnda suguhaigusesse, peaksite oma partneri huve silmaspidades hoiduma seksuaalsetest kontaktidest seni, kuni haigus on väljaravitud ning te ei saa enam viirust edasi kanda. Teie arst annab teile teada, kui tegemist on pikemaajalise nakkuse ohuga. Samuti peaksite haigusest informeerima oma praegust ja/või endiseid partnereid. Vähemalt üks neist inimestest kannatab sama haiguse all (vastasel juhul poleks te nakatunud) ning on võimalik, et olete mõlemad haigust omakorda edasi levitanud. Ka need inimesed peaksid konsulteerima arstiga ning vajadusel end ravima.

Šveitsis kehtib Epideemia Seadus, mis puudutab ka suguhaigusi. Patsiendid, kes põevad "klassikalisi" suguhaigusi (näiteks süüfilis, gonorröa), peavad enda ravimiseks ühendust võtma arstiga. Lisaks tuleb arstidel selle eest hoolt kanda, et patsiendid informeeriks oma seksuaalpartnereid, ning et ka viimased saaksid ravi. Kui haige või kontaktperson ei konsulteeri arstiga, viivitab raviga või katkestab selle enneaegselt, on arst kohustatud tervisekaitselise patsiendi olukorrast teada andma, avaldades ta nime.

Just seepärast on oluline, et arstiga tekiks usalduslik suhe, kus suudetakse olla täiesti avameelne. Sel juhul saab ta teid ravida kompetentselt, eelarvamuste vabalt ning olla samas täiesti konfidentsiaalne.

Ülevaade tähtsaimatest seksuaalsetest

Haigus	Tekitajad
Süüfilis	bakter (Treponema pallidum)
Gonorröa	bakter (Neisseria gonorrhoeae)
Ulcus molle	bakter (Haemophilus ducreyi)
Lymphogranuloma inguinale	bakter (Chlamydia trachomatis eriline tüvi)
Klamüüdia	bakter (Chlamydia trachomatis)
HIV-nakkus/AIDS	viirus (HIV-1/-2) HIV-test on positiivne kahe kuni kuue nädala, kõige hiljem rohkem kolme kuu pärast nakatumist
Hepatiit B/C	viirus (HBV/HCV)
Genitaalherpes	viirused (Herpes simplex viirus 1 ja 2)
Suguelunditenaärsad	viirus (papiloomiviirus)
Trihhomonoos	parasiit (Trichomonas vaginalis)
Seennakkused	pärmseen (peamiselt Candida albicans)
Kubemetäid	parasiit (Phthirus pubis)
Sügelised (Scabies)	lestad (Scabies)

leel levivatest haigustest

	Aeg nakatumise ning haigestumise vahel	Ravi	Märkused
dum)	kolm nädalat	antibiootikumid	õigeaegse raviga on saavutatav täielik paranemine
oeae)	mõned päevad	antibiootikumid	õigeaegse raviga on saavutatav täielik paranemine
creyi)	mõned päevad	antibiootikumid	õigeaegse raviga on saavutatav täielik paranemine
oma-	mõned päevad	antibiootikumid	õigeaegse raviga on saavutatav täielik paranemine
oma-	mõned päevad	antibiootikumid	õigeaegse raviga on saavutatav täielik paranemine
ahe st	umbes kaksteist aastat	antiretroviruslikud medikamendid	pole ravitav, viirus jääb kehasse; eluiga pikendav või haiguse kulgu leevendav ravi on võimalik
	kuni kuu aega	sümptomaatiline, antiviiiruslikud medikamendid	enamasti paraneb inimene ravita teatud aja jooksul; viirus võib jääda kehasse (suurenenud maksa-vähi oht); ennetav vaksineerimine HBV vastu on võimalik
k	mõned päevad	sümptomaatiline	osaline ravi; viirus võib jääda kehasse
	neli nädalat	kirurgiline	paranemine võimalik; suurenenud emakakaela vähi tekkimise risk
gi-	mõned päevad	antiparasiitsed vahendid	täielik paranemine on võimalik
ndida	mõned päevad	antimükootika	täielik paranemine on võimalik
	mõned päevad	antiparasiitsed ravivahendid	täielik paranemine on võimalik
	sageli nädalaid	antiparasiitsed ravivahendid	täielik paranemine on võimalik

Kuidas end suguhaiguste eest kaitsta?

Kuna nakatumine suguhaigustesse toimub peaaegu alati läbi seksuaalvahekorra, ei tohi kunagi unustada kaitsevahendeid. Mõned STD-d on välispidiselt nähtavad, kuid tavaliselt ei tunta neid ära.

Truudus

Monogaamses suhtes kahe terve inimese vahel, on nakatumine suguhaigustesse niisama hästi kui välistatud.

Partneri hoolikas valik

Uus seksuaalsuhe toob endaga alati kaasa ohu nakatuda mõnda suguhaigustesse. Vaid juhul, kui teie partner on terve, pole vaja riski karta. Sellepärast on partneri hoolikas valik väga oluline. Võimalikkudest riskidest peaksid partnerid omavahel avameelselt rääkima. Selgeks tuleks teha, milline oli teie partneri varasem elustiil. Samuti tuleb teada, kuidas peaksite end kaitsma. Kandes HI-viirust ning seda varjates, ainult soodustate patogeenide teket.

HIV-test

Kuna AIDS on ravimatu haigus, on soovituslik teha HIV-test, et teada saada enda tervislik seisund.

Ütelge "Ei" juhusuhetele

Asjaolu, et mitte kõik suguhaigused pole ravitavad, mõned võivad olla surmavad (AIDS, hepatiit B/C) ning osad kaasa tuua näiteks viljatust, on põhjuseks,

miks seksuaalsetest juhusuhetest tuleks hoiduda (eriti reisides). Ainult ühest seksuaalkontaktist võib piisata, et inimene nakatuks suguhaigusega. Sage partnerite vahetus võib kergesti kaasa tuua olukorra, kus teie partneriks on STD-d kandev inimene.

Kondoomid

Kasutades kondoomi, saab küll vähendada, kuid mitte täielikult välistada suguhaigustesse nakatumise ohtu. AIDS-i puhul kaasneb ka kondoomi kasutades mitme protsendine jäärisk, et viirus kandub edasi. Noortel pole enamasti kas üldse või siis on äärmiselt väikesed kogemused kondoomi kasutamise, seega kaasneb suur risk, et kaitsevahendi õige kasutamine ebaõnnestub.

Sõltuvus narkootikumidest

Narkootikumid ja alkohol ähmastavad inimese reaalsustaju ja vastutustunnet, samuti nõrgendavad nad otsustusvõimet ning enesekontrolli. Tulemuseks võivad olla juhuslikud ja kaitsmata seksuaalvahekorrad. Seepärast omab narkootikumidest hoidumine AIDS-i ennetsutöös suurt tähtsust.

Vaktsiin hepatiit B vastu

Kui te kuulute hepatiit B viiruse riskigrupi (meditsiinitöötajad, dialüüsitavad patsiendid, veenisüstivad narkomaanid või inimene, kes peatub pikemat aega arengumaades), peaksite end selle haiguse vastu vaktsineerima.

© AIDS Informatsioon Šveitsis, 2004/2009

Originaal versioon saksa keeles

Kujundus: Auguste Renoir:

La danse à Bougival (detail)

© Picture Fund Courtesy,

Museum of Fine Arts, Boston

AIDS Informatsioon Šveitsis
postkast 26 • CH 8610 Uster 1

Telefon +41 44 261 03 86

Faks +41 44 261 10 32

www.aids-info.ch